

Rondetafel Tweede Kamer over het Nederlandse mensenrechtenbeleid
Prof. dr. Bruce Mutsvairo
Hoogleraar Media, politiek en het mondiale zuiden, Universiteit Utrecht
5 juni 2025

Nederland stond onlangs op de derde plaats in de jaarlijkse wereldwijde ranglijst voor persvrijheid van [Reporters Without Borders](#), één plek [hoger dan vorig jaar](#). Er kan dus worden gesteld dat de internationale positie van Nederland op het gebied van persvrijheid en respect voor journalistieke rechten nog steeds een van de beste ter wereld is. Er is echter nog veel werk aan de winkel, met name op het gebied van transnationale repressie waarbij onderdrukkende regimes journalisten en andere dissidenten opsporen, intimideren of zelfs vermoorden wanneer zij zich vestigen in Europese en andere westerse landen, waaronder Nederland.

Landen zoals Nederland hebben van oudsher het voortouw genomen in de bescherming van onafhankelijke journalisten wereldwijd. De Nederlandse overheid erkent dat onafhankelijke journalisten, die vrij van overheidsinvloed opereren, een belangrijke rol spelen omdat zij met hun werk het recht van burgers op vrijheid van meningsuiting verdedigen. De status van Nederland als [langdurig lid van de Mensenrechtenraad](#), een VN-orgaan dat 47 landen omvat en belast is met de bescherming van mensenrechten wereldwijd, maakt het land een geschikte bestemming voor mensen die op de vlucht zijn voor vervolging, met name onafhankelijke journalisten, mensenrechtenactivisten en andere politieke dissidenten. Ondanks onze benijdenswaardige positie op de ranglijst voor persvrijheid moeten we ons afvragen of we wel genoeg doen om degenen die vluchten voor dergelijke onderdrukkende regimes te beschermen. Het nalaten van de bescherming van onafhankelijke journalisten mobiliseert niet alleen autocratische heersers wereldwijd, maar roept ook serieuze vragen op over de duurzaamheid van en het vertrouwen in democratische systemen.

Een breder patroon van repressie tegen onafhankelijke journalisten is ook waargenomen in verschillende landen over de hele wereld, waaronder Iran, Eritria, Syrië, om er maar een paar te noemen. Ze worden gedwongen te vluchten naar andere landen, zoals Nederland, waar sommigen van hen hun werk als verslaggevers voortzetten in een praktijk die bekend staat als *exile journalism* (journalistiek in ballingschap). De toenemende aanvallen op onafhankelijke journalisten laten zien waarom Nederlandse instellingen, waaronder de Tweede Kamer, manieren onderzoeken om verbannen journalisten en andere dissidenten te steunen, omdat het

onze plicht is om ervoor te zorgen dat hun rechten worden gerespecteerd en hun veiligheid wordt gegarandeerd zodra ze zich hier vestigen. Een recent [rapport](#) van de pro-democratische waakhond Freedom House stelt dat er tussen 2014 en 2022 bijna 900 incidenten waren waarbij verbannen journalisten en activisten werden vervolgd door repressieve regimes uit 91 landen.

Transnationale repressie toont reële bedreigingen aan waarmee de onafhankelijke journalistiek wordt geconfronteerd, aangezien veel van de slachtoffers journalisten of activisten zijn die kritisch staan tegenover repressieve regeringen. Volgens Freedom House zou bijvoorbeeld meer dan 20 procent van de regeringen wereldwijd gebruik hebben gemaakt van transnationale repressie. De aanwezigheid van transnationale repressie verklaart dan ook waarom we ons moeten inzetten voor de bescherming van journalisten en anderen die uit deze autoritaire landen vluchten. Belangrijker nog is dat een rapport van Irene Khan, de speciale VN-rapporteur voor de bevordering en bescherming van het recht op vrijheid van mening en meningsuiting, de alarmbel luidt over journalisten in ballingschap. Het rapport onthult overtuigend bewijs dat zij te maken hebben met een ongekennde verscheidenheid aan online, fysieke en juridische bedreigingen.

Er zijn opmerkelijke successen van journalistiek in ballingschap in Nederland die het vermelden waard zijn. De zwarte lijst van de *Moscow Times* in 2022, een onafhankelijke krant gerund door de Nederlandse journalist Derk Sauer, kwam niet als een verrassing. Sauer verhuisde van Rusland terug naar Nederland nadat het Russische autoritaire regime hem publiekelijk een "buitenlandse agent" had genoemd, waardoor zijn krant gedwongen werd te verhuizen naar Amsterdam. De laatste actie in een reeks hardhandige maatregelen tegen de onafhankelijke pers behelst een verbod voor Russische journalisten om artikelen te schrijven voor Sauer's krant, wat een zware klap betekende voor de persvrijheid in Rusland. Een ander Russisch medium, TV Rain, werd ook door de Russische autoriteiten aangevallen vanwege de langdurige anti-Kremlin-verslaggeving. Dit medium heeft nu een licentie voor vijf jaar gekregen van het Commissariaat voor de Media, waardoor TV Rain zijn activiteiten vanuit ballingschap in Nederland kan voortzetten. Zonder dit soort steun zou het voor deze journalisten onmogelijk zijn geweest om hun kritische werk voort te zetten. Vanuit Nederland leveren ze nog steeds kritische berichtgeving die het Kremlin en zijn aanhangers tegensprekt. Andere verbannen journalistieke zenders, zoals Radio Zamaneh, dat al jaren

ook in Amsterdam gevestigd is, zijn echter gedwongen te sluiten vanwege een gebrek aan financiële middelen.

Het uitblijven van actie voor bescherming van onafhankelijke journalisten heeft een hoge prijs. De Saoedische journalist Jamal Khashoggi leefde in een zelfopgelegde ballingschap in de Verenigde Staten tot zijn moord met voorbedachte rade in het Saoedische consulaat in Turkije in oktober 2018. [De New York Times](#) meldde dat de moord was goedgekeurd door de Saoedische regering. De moord op Khashoggi onderstreept niet alleen de urgentie van het steunen van onafhankelijke journalisten, maar herinnert ons ook aan de vastberadenheid van autoritaire regimes om critici het zwijgen op te leggen, ongeacht hun woonplaats. Sterker nog, de aanvallen op journalisten van autoritaire regeringen, die zich bewust zijn van de ware kracht van onafhankelijke journalistiek, zijn brutaler en angstaanjagender geworden.

Ondanks de vele omwentelingen waarmee het Nederlandse democratische discours te maken heeft, ben ik een groot voorstander van de Nederlandse democratie. De journalisten die aan de wrede regimes ontsnappen, kiezen voor Nederland omdat ze geloven dat hun rechten hier beschermd zullen worden en dat ze veilig zullen zijn. We kunnen en moeten meer doen om deze journalisten en anderen die aan de wreedheid van deze regimes ontsnappen, te beschermen.